

LITERARNOPREVODNE IZMENJAVE Z INDIJSKIMI JEZIKI

Luka Repanšek in Nina Petek
Univerza v Ljubljani

1 Uvod

Indijska književnost¹ se v grobem deli na dve obdobji, in sicer na staroindijsko in novoindijsko književnost. Stara indijska književnost, ki hkrati predstavlja največji svetovni literarni korpus, je književnost, ki je med 15. stol. pr. n. št. in 12. stol. n. št. nastala v stari indijščini, tj. vedski stari indijščini (do 5. stol. pr. n. št.), (epskem in klasičnem) sanskrtu in t. i. praktih. Sem npr. spada tudi tisti korpus budistične književnosti, ki je nastal v palijščini, poleg samostojnih praktskih del – nekatera od teh so nam znana le prek številnih sanskrtskih predelav – pa so imeli prakti veliko vlogo tudi v klasični sanskrtski dramatiki. Novoindijska književnost je nastala v novoindijskih jezikih od islamizacije Indije dalje do vključno sodobne indijske književnosti. Pri tem je seveda treba upoštevati tudi, da je dovršen del novodobne indijske književnosti nastal in še nastaja v angleščini, zlasti od 19. stoletja dalje, ko indijski književnosti, pisani v angleščini, uspe najti lasten in prodoren glas.

Slovenski prevajalci so najpomembneje prispevali k izgradnji slovenske prevodne literature staroindijske književnosti (vedske, sanskrtske in praktske), v precej bolj okrnjeni meri pa se je prevajalo novodobno indijsko književnost, zlasti če tu upoštevamo le prevode, ki so nastali na podlagi izvirkov.

Specifika slovenskih prevodov staroindijske književnosti je, da so mnogi prevodi parcialni ali zgolj antološki, saj je večina del staroindijske književnosti (z izjemo dramatike in lirike, ki po obsegu ne prednjačita pred deli istih žanrov v drugih svetovnih

1 Najlepše se zahvaljujema Vlasti Pacheiner Klander za številne pripombe in dodatke, ki so besedilo močno izboljšali. V veliko pomoč sta nama bili tudi objavi *Indija in Slovenci* (Pacheiner in Smitsek 1983) in tipkopijski izčrpni bibliografiji Vlaste Pacheiner Klander *Objave v zvezi z indijsko kulturo*, ki ga je pripravila leta 2020.

književnostih) izjemno obsežnih – zlasti to velja za epsko pesništvo in za puransko književnost (tj. religiozno-pripovedne pesnitve). Kljub temu se slovenska indološka tradicija, ki se zares začinja konec 19. stoletja s Karlom Glaserjem, lahko pohvali s kar zajetnim korpusom prevodne in tudi prevodoslovne literature.

Ob bolj ali manj kontinuiranem prevajalskem delu na področju stare indijske književnosti in le zelo epizodičnih prevodih del novejšega obdobja, se je nabralo tudi kar nekaj drugotnih (posrednih) prevodov, zlasti prek nemščine, angleščine in francoščine – to velja tako za staro kot novo indijsko književnost. Ti so v sledečem pregledu in diskusiji upoštevani ločeno in se ozirajo samo po tistih delih, ki so imela na slovenski kulturni prostor zaznavnejši in pomembnejši vpliv.

2 Zgodovina prevodnih tokov iz (stare) indijske in slovenščino

Resno prevajanje staroindijske književnosti se začne s prvim slovenskim indologom Karlom Glaserjem (1845–1913; gl. zlasti Pacheiner Klander 2017), ki je izgotovil prevode treh Kalidasovih dram (1885a, 1886, 1908; leta 1885 je bil objavljen tudi povzitek drame *Mrčhakatika* ali *Ilovnatí voziček* s prevodom odlomka) in s tem slovenskemu občinstvu dejansko ponudil vpogled v kar najboljšo klasično sanskrtsko književnost, in mnogo parcialnih prevodov tako vedске (zlasti omembe vredna je njegova študija o rgvedski himniki iz leta 1896, ki vsebuje tudi kar nekaj prevodov) kot klasične in epske staroindijske književnosti (predvsem sanskrtске kratke proze, mitoloških zgodb iz puran in odlomkov dela *Višnumrti*, ki jih je skupaj s komentarji in povzetki objavljal v časnikih, glavnino v leposlovnem in znanstvenem listu *Kres*, že 1877 pa je tudi izdelal prvi slovenski prevod koččka velike staroindijske epopeje *Mahabharata*). Prav Glaserjevimi objavami gre zaslugi, da se je slovensko bralstvo že dokaj zgodaj seznanilo z motivskim svetom stare Indije in začelo gojiti zanimanje in občutljivost za indijsko estetiko (prim. na primer motive oz. snov več Aškerčevih pesmi, ki so nastale med letoma 1892 in 1910).

Glaserjevo prevajalsko delo je od leta 1962 nadaljevala Vlasta Pacheiner (poročena Klander), sedaj upokojena sodelavka Oddelka za primerjalno in splošno jezikoslovje in Inštituta za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU, ki je avtorica tako številnih prevodov najvidnejših literarnih spomenikov staroindijske književnosti kot tudi prvih specialističnih literarnozgodovinskih študij oz. prevodoslovnih prispevkov, tako monografskih kot v obliki razprav in študij, s področja indijske literature (za slednje gl. npr. Pacheiner (Klander) 1968, 1977, 1982, 1990, 1991, 1996, 1997, 2001, 2009, 2012, 2017). Njeni neparcialni prevodi vključujejo najboljšo Kalidasovo dramo *Šakuntala* (1966) in dve Kalidasovi pesnitvi *Oblak glasnik* (1974) ter *Letni časi* (1974), ob tem se kot neparcialna lahko štejeta tudi prevoda *Bhagavadgite* ali *Gospodove pesmi* (1970, 2. izd. leta 1990) in *Zgodbe o Savitri* (2002), na kateri se lahko upravičeno gleda kot na samostojni pesnitvi, vloženi v okvirno zgodbo *Mahabharate*. Ob tem sta v obliki

monografij izšli tudi dve antologijski zbirki, in sicer *Kot bilke, kot iskre* (1973), posvečena izboru vedске himnike in klasične sanskrtske lirike, in *Ko pesem tkem* (2005), ki je obsežen cvetober vedске himnike (primarno rgvedske ob bolj selektivnem izboru atharvavedske, jadžurvedske in samavedske; v sežeti obliki je bila nato ta himnika objavljena tudi v obliki članka v *Reviji 2000* leta 2006), ter kopica odlomkov klasične in predklasične pripovedne, predklasične epske, klasične epske, lirske, dramske in pripovedne staroindijske književnosti (*Ajtarejabrahmana, Mahabharata, Ramajana*, izbrane pesmi Bhartrharija, Amaruja, Bilhane, odlomki Džajadevove lirske pesnitve *Gitagovinda*, Šudrakove drame *Mrcakatika* in *Vampirjevih povesti*).

Med zadnjim Glaserjevim delom in prvimi objavljenimi prevodi Vlaste Pacheiner (Klander) je nastal le parcialni prevod *Zgodbe o Savitri* (1923) iz epa *Mahabharata* prezgodaj umrlega študenta sanskrta na Seminarju za primerjalno jezikoslovje Stanka Petriča (za podrobno obravnavo gl. Pacheiner Klander 2012). Vsi ostali prevodi staroindijskega leposlovja tega obdobja so nastali na podlagi že obstoječih prevodov v nemščino, angleščino in francoščino, med njimi tudi sicer ne nepomembni prispevki Josipa Suchyja, ki je prispeval posredne prevode džatak (*Staroindijske basni, bajke in pravljice – Jataka*, 1921, 1932) in s tem bisere palijske pripovedne književnosti predstavil slovenskemu bralstvu.

Prevajalsko delo na področju literarnih besedil sedaj kot predavatelj sanskrta in praktov na Oddelku za primerjalno in splošno jezikoslovje, kjer sanskrt domuje vse od ustanovitve Univerze v Ljubljani, nadaljuje Luka Repanšek. Med pomembnejšimi prevodnimi in prevodoslovnimi prispevki zadnjega obdobja je treba omeniti antologijo rgvedske himnike *ava rohat y avikā na sūryah – Izbor iz rgvedske himnike* (Repanšek 2019a), kjer so zbrani in z vseh vidikov podrobno komentirani prevodi štirinajstih pomembnejših himen *Rgvede*. Izšlo je tudi več programskih knjižic (Repanšek 2015, 2018a, 2018b, 2019b, 2020) gledališke skupine na Filozofski fakulteti, ki uprizarja staroindijske gledališke igre v izvorniku, s prevodi uprizorjenih besedil, med drugim dveh Bhasovih dram. Gledališko uprizoritev (v slovenščini) je pred tem leta 1963 doživela tudi priredba klasične Šudrakove igre *Glinasti voziček* v mariborski drami.

Ob tem vzporedno nastaja prevodni korpus staroindijske filozofsko-religijske književnosti v slovenščini, kamor so največ prispevali Primož Pečenko, Lenart Škof, Tamara Ditrich, Eva Pukšič (poročena Cesar), v mlajšem obdobju pa kot predavateljica azijskih filozofij to tradicijo zvesto nadaljuje Nina Petek.

Zadnje veliko prevodno delo, ki je produkt obeh smeri slovenske indologije, je antologijsko zasnovani (po svoji zasnovi dejansko unikum v svetovnem merilu) učbenik staroindijske književnosti *Razgledi po staroindijski književnosti* (Pacheiner Klander, Repanšek idr., 2021), ki na skoraj petsto straneh prinaša prevode obsežnih odlomkov vseh žanrov predklasične, epske in klasične (tako sanskrtske kot praktrske) književnosti. Prevode sta prispevala urednika Vlasta Pacheiner Klander in Luka Repanšek, še tri

poglavja, ki obravnavajo filozofsko-religijska besedila, pa avtorji prevodov in študij s teh področij, Lenart Škof (upanišadska književnost), Nina Petek (puranska književnost) in Tamara Ditrich (upanišadska književnost in palijska književnost – slednje po prevodih v knjigah Primoža Pečenka).

Poseben primer je proza misijonarke Marije Sreš, ki piše v gudžaratščini in se prevaja v slovenščino (*Tam, kjer kesude cveto*, 2006 [1998]).

Kar se tiče sodobne indijske književnosti, sta v slovenščini dostopna dva romana, ki sta bila prevedena neposredno iz kateregakoli novindijskega jezika, namreč *Godan* Premčanda Munšija, ki ga je iz hindijščine 1963 prevedel nekdanji sodelavec Oddelka za primerjalno in splošno jezikoslovje Branko Perko, in roman istega avtorja *Arena*, ki ga je prav tako iz hindijščine 1978 prevedel alumen zagrebške indologije Franc Šrimpf.

Po deležu in pomenu ima seveda daleč najpomembnejše mesto Rabindranath Tagore, za čigar leposlovna in filozofska dela zanimanje ni presahnilo niti v dobrih sto letih, slovenski prevodi pa so v glavnem narejeni po avtoriziranih prevodih v druge jezike (gl. dalje spodaj).

Prevodi slovenskih literarnih besedil v indijske jezike so redkejši. Zdi se, da je prvi prevod katerega koli slovenskega literarnega besedila v enega izmed jezikov Indije prevod Cankarjevega *Hlapca Jerneja* v hindijščino (Cankar 1956). Pozneje, v 21. stoletju, nastanejo prevodi nekaterih proznih in dramskih del Evalda Flisarja v hindijščino, pa tudi v bengalščino, tamilščino, malajalamščino, odijščino, maratščino in konkanščino. V hindijščino so bili prevedeni roman *Poglej skozi okno* (2021), kratka zgodba *Še leto ali dve* (2006), objavljena v antologiji slovenske kratke zgodbe v hindijščini, in dramsko delo *Komedija o koncu sveta* (2015), v bengalščino romana *Besede nad oblaki* (2022) in *Začarani Odisej* (v pripravi, izid 2023), dramska dela *Antigona zdaj* (2012), *Začarana krona* (2021), *Enajsti planet* (2015), *Na zlati obali* (2017), *Poslednja nedolžnost* (2017), *Stric iz Amerike* (2018), *Kaj pa Leonardo?* (v pripravi, izid 2023), *Šakuntala* (2010), *Vzemi me v roke* (2014) in *Nora Nora* (2013), v malajalamščino romani *Opazovalec* (2017), *Velika žival samote* (2018), *Potovanje predaleč* (2020) in *Besede nad oblaki* (v pripravi, izid 2023), v tamilščino roman *Čarovnikov vajenec* (2021) in v odijščino roman *Velika žival samote* (2021). V hindujščino, maratščino in konkanščino so bile prevedene tudi številne kratke zgodbe, objavljene v literarnih revijah in antologijah.

3 Žanri

V sklopu staroindijske literature se je prevajalo tako besednoumetnostno kot filozofsko-religijsko književnost.

V prvi kategoriji so Karol Glaser, Vlasta Pacheiner Klander in Luka Repanšek v slovenščino iz izvirkov prevajali vedsko himniko (*Rgveda*, *Atharvaveda*, *Jadžurveda*, *Samaveda*), srednjevedsko brahmansko prozo (*Majtrajanisanhita*, *Tajttirijasanhita*,

Tajttirijabrahmana, Ajtarejabrahmana, Šatapatjabrahmana, Džajminijabrahmana, Pančavinsabrahmana), predklasično epsko književnost (*Mahabharata, Ramajana*), klasično liriko (Kalidasa, *Oblak glasnik, Letni časi, Amaru, Sto pesmi o ljubezni, Bhartrhari, Tristo pesmi: Sto pesmi o življenjskih spoznanjih, Sto pesmi o ljubezni, Sto pesmi o odgovedi*, Bilhana, *Elegija o skrivni ljubezni*, Džajadeva, *Gitagovinda*, Majura, *Sto pesmi soncu*, številna subhašita, enokitično liriko, t. i. *muktaka*, ki je bila izjemno priljubljena v zgodnjem, zrelem in poznem klasičnem obdobju staroindijske književnosti, različnih avtorjev in avtoric, tudi anonimnih, pesnitev *Razbiti vrč*), klasično epsko književnost (Ašvagoša, *Buddhovo življenje*, Kalidasa, *Rojstvo Kumare, Raghujeva rodbina*), klasično dramsko književnost (Kalidasa, *Šakuntala, Urvaši, Malavika in Agnimitra*, Šudraka, *Glinasti voziček*, Bhasa, *Igra o Srednjem sinu, Igra o ustoličenjih, Vasavadatta v snu*), praktsko liriko (*Sattasai*) ter pripovedniško literaturo, tako kratko prozo (*Pančatantra, Hitopadeša, Sedemdeset papagajevih povesti, Vampirjeve zgodbe*) kot roman (Dandin, *Prigode desetih mladeničev*). Ob tem je treba omeniti še parcialni prevod *Pesmi o Nali* (1988), ki ga je pripravila Helena Novak-Kušar (za prevod glavnine tega epa gl. Repanšek, *Iz Mahabharate, II. del: Zgodba o Nalu v Razgledih po staroindijski književnosti*, 2021, 127–160).

Kar se tiče posrednih prevodov staroindijskih besednoumetnostnih besedil, je poleg že v prejšnjem razdelku obravnavanih prispevkov Josipa Suchyja, treba omeniti zlasti *Pančatantra*, ki jo je na podlagi nemškega prevoda za slovensko občinstvo pripravil Fran Bradač (*Pančatantra: indijske basni in pravljice*, 1959) – 2007 je izšel še prevod angleške prirejene izdaje *Pančatantra* Krišne Dharme, ki ga je izgotovila Simona Polše Zupan. Prav tako iz angleškega izvirnika sta bili v zadnjem času poslovenjeni še dve zbirki prirejenih mitov in pravljic *Čarobni indijski miti* v izboru Anite Nair (prev. Maja Kraigher) in *Indijske pravljice* (prev. Dušanka Zabukovec), obe leta 2019. Od posrednih prevodov sodobne indijske pripovedne književnosti in lirike, ki so močneje zaznamovali slovenski kulturni prostor, pa si poleg prevodov Tagorejevih del, ki bodo obravnavani spodaj, posebno omembo zasluži antologija sodobne indijske poezije *Košara človekovega srca*, ki jo je 1978 uredil in ji napisal spremno besedo Milan Štante, prevedla pa poleg njega še Vinko Ošlak in Brane Šömen. Ob tem nespregledljiv prispevek predstavljata tudi leta 2015 izdana zbirka *Kavita: antologija sodobne indijske poezije*, ki sta jo uredila Koyampambath Satchidanandan in Evald Flisar, prevedlo pa enajst prevajalk in prevajalcev, in antologija sodobne indijske kratke zgodbe *Zgodbe iz Indije*, 2005 (prev. Maja Kraigher, Dušanka Zabukovec, Nina Zabukovec, Jana Okoren in Vitomira Žnidarič).

Iz korpusa najzgodnejših filozofskih besedil, ki so nastala v Indiji, so bile iz izvirnikov poslovenjene nekatere filozofske razprave upanišade, ki so bile izjemnega pomena za nadaljnje oblikovanje prvih strukturiranih filozofskih tokov v Indiji, in sicer *Upanišada Iša*, del *Upanišade Brhadaranjaka* (oboje v Škof 2005) in prevod poglavij 1–3 *Upanišade Kathaka* (Ditrich 2000). Kot že omenjeno, je Vlasta Pacheiner Klander poslovenila eno od najpomembnejših del indijske filozofije *Bhagavadgita*, v zadnjem

času ponovno ovrednoteno in komentirano v monografiji Nine Petek *Bhagavadgita – Onstran vezi, tostran svobode*, 2021. S področja budistične filozofije so nam na voljo tri besedila zgodnjega indijskega budizma, ki jih je iz pališčine poslovenil Primož Pečenko, in sicer *Dhammapada* (1987, 1990), *Vprašanja kralja Milinde* (1990) in *Sutta o pozornosti* (1990, 2014). Iz dediščine sanskrske budistične filozofske literature so Ana Bajželj, Gašper Kvartič in Sebastjan Vörös prevedli eno od temeljnih del budizma mahajana, Nagardžunove *Temeljne verzje o srednji poti* (2018), Nina Petek pa je v monografiji *Na pragu prebujenja: svetovi sanj v budizmu* (2022) objavila prevode izbranih delov budističnih suter oz. poglavij drugih filozofskih razprav, ki obravnavajo različne vidike razumevanja sanj, budnosti in razsvetljenja: *Veličastje samouresničenja (Abhisamajalankara)*, *Sutra o popolni modrosti v osem tisoč vrsticah (Aštahasrikapradžnjaparamitasutra)*, *Sutra o izčrpnih pripovedi o igranju (Lalitavistarasutra)*, *Sutra o nastopu dobre dharme na Lanki (Lankavatarasutra)*, *Sutra srca popolne modrosti (Pradžnjaparamitabrdajasutra)*, *Sutra o popolni modrosti, ki je shramba vrlih lastnosti (Pradžnjaparamita ratnagunasancājagātha)*, *Sutra zlate svetlobe (Suvarnaprabhasottamasutra)*, *Pripoved o Ašoki (Aśokavādāna)*, *Božanske zgodbe (Divyavadāna)*, *Velika zgodba (Mahāvastu)* ter eno od temeljnih del filozofske šole jogačara, Vasubandhujevu razpravo *Dvajset kitic (Vimśatikakarika)*, ob tem pa še odlomke Šantidevovih razprav *Zbirka o urjenju (Śikṣasamuccaya)* in *Vodič po poti življenja razsvetljenega (Bodhičarjavātara)*, prvi spev Ašvagoševe pesnitve *Buddhovo življenje (Buddhacarita)* ter *Razpravo o iniciaciji (Sekoddeśa)*. Posebno omembo si zasluži tudi njen prevod odlomkov iz *Bhagavatapurane*, objavljen v knjigi *Razgledi po staroindijski književnosti*, 2021.

Prek posrednih prevodov iz angleščine so v slovenščini na voljo tudi komentirani prevodi *Bhagavadgite*, 1998 (prev. Marjetka Kozole), *Upaniṣada Iša*, 1989, 1991, 2011 (prev. Andrej Kikelj), rastoči prevod *Bhagavatapurane*, 1992 (prev. Andrej Kikelj), ki jih je komentiral A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda (do sedaj so bili prevedeni prvi trije spevi). Vsa tri dela so izšla v okviru prizadevanj Mednarodnega društva za zavest Krišne. Prevod *Bhagavadgite* v interpretaciji Šri Aurobinde je leta 2011 izgotovil Valentin Jež, izbor iz upanišadske književnosti pa sta uredila in prevedla Žiga Valetič (2006) in Viktorija Kos (2020).

4 Pomembni avtorji

Specifika staroindijske književnosti je, da je večina predklasične književnosti neavtorske, saj se koncept avtorja kot individualnega stvaritelja besedila pojavi šele v t. i. klasičnem obdobju (od 1. stol. n. št. dalje). Slovenski prevodni korpus staroindijske književnosti vsebuje dela nekaterih najvidnejših predstavnikov tega obdobja, namreč pesnikov Ašvagoše, Amaruja in Bhartrharija, pesnika, lirika, epika in dramatika Kalidase in dramatikov Šudrake ter Bhase.

Indijsko filozofsko prizorišče so sredi in ob koncu 19. stoletja tlakovali številni duhovni mojstri, učitelji in pesniki, med drugim velja omeniti Šri Aurobindo, Swamija Vivekanando, Šri Ramakrišno in Nobelovega nagrajenca za literaturo leta 1913 Rabindranatha Tagoreja.

Iz korpusa del, ki obravnavajo filozofijo joge, je iz angleščine preveden komentar prve razprave o filozofskih temeljih joge, Patandžalijevih *Sutrah o jogi*, avtor katerega je Swami Vivekananda. Komentar z naslovom *Radža joga* sta poslovenila Maja Milčinski in Lev Milčinski (2000), ki sta prevedla tudi delo *Filozofija in psihologija joge* Rammurtija S. Mishre (2001), prav tako z vključenim prevodom Patandžalijevih *Suter o jogi*. Janez Svetina, prevajalec, strokovni pisec in psiholog, je iz angleščine poslovenil najpomembnejše odlomke številnih spisov vplivnega indijskega filozofa Šri Aurobinde, tako da je nastala obsežna antologija *Integralna joga: psihologija duhovne rasti k polnosti bitja* (1990), prevedel pa je še več drugih Aurobindovih del: *Človeški cikel* (1980), *Umetnost in narod: kaj pomeni za narod umetnost* (1989), *Slapovi luči: misli, utrinki in reki* (1991), *Mati* (1996) in *Uganka tega sveta* (1996) ter esej *Heraklit*. Poslovenil je tudi izbor iz zbirke izrekov indijskega mistika Šri Ramakrišne *Reki* (1994).

Slovenski literarni prostor je v začetku 20. stoletja močno zaznamoval bengalski pesnik in pisatelj Rabindranath Tagore, o čemer priča bogat zbir prevodov pesniških del in romanov, ki so jih prek prevodov v angleščino oz. nemščino poslovenili Alojz Gradnik, in sicer *Rastoči mesec* (1917, 1921), *Ptice selivke* (1921), *Vrtnar* (1922), *Žetev* (1922), *Gitandžali* (1924)). Od romanov je iz angleščine poslovenjen *Dom in svet* (prev. Vladimir Levstik, 1930, 1970, 1977, 1986), iz nemščine *Gora* (prev. Vlasta Pacheiner Klanđer, 1973, 1975, 1978 v knjigi *Nobelovci: 7.*, samostojno 2005), od kratke proze *Povestice* (prev. France Bevk, 1920), *Lačni kamni: novele in pripovedi* (prev. Vinko Ošlak, 1988), *Izbrane zgodbe* (prev. Dušanka Zabukovec, 2010). Tagorejevo zbirko *Gitandžali* je na novo poslovenil pod naslovom *Darovanjke* Janko Moder (1973, 1975, 1978, 2011). Izbor iz poezije *Spevi* (iz knjig *Rastoči mesec*, *Vrtnar*, *Gitandžali* in *Žetev*) in esej *Sadhana ali Pot k popolnosti* sta skupaj izšla leta 1984 in 1998 (prev. Alojz Gradnik, Ošlak Vinko), leta 1998 tudi zbirka *Lipika: pesmi v prozi* (prev. Mirijam Drev). Od Tagorejevih dramskih del je Mestno gledališče ljubljansko uprizorilo dve: *Chitra* leta 1953 (prev. Miran Jarc) in *Poštni urad* leta 1958 (prev. Jože Udovič). Knjigo esejev *Religija človeka* je prevedla Seta Knop (1994), poslovenjeni pa sta tudi dve Tagorejevi avtobiografski deli *Moje življenje, o njem vam pripovedujem* (prev. Dušanka Zabukovec, 2012) in duhovna avtobiografija *Vera v človeka ali Na pragu večjega življenja* (prev. Peter Amalietti, 2014). Poleg Tagorejevega žitja sta iz kategorije prevodov del z avtobiografsko tematiko prek angleških prevodov poslovenjeni še deli Jawaharlala Nehruja *Odkritje Indije* (prev. Boris Verbič, 1956) in avtobiografija Mahatme Gandhija *Avtobiografija: Zgodba o mojih eksperimentih z resnico* (prev. Uroš Kalčič, 2018). Sodobni mislec Krišnamurti je predstavljen s prevodi Tamare Ditrich *Problemi življenja*, 1994.

Med prevodi sodobnih indijskih romanov pomembnejših avtorjev in avtoric, ki pišejo v angleščini, je treba omeniti *Vodnik* Rasipurama Krishnaswamija Narayana (prev. Gregor Podlogar, 2007), *Vlak v Pakistan* Khushwanta Singha (prev. Alenka Klabus Vesel, 1994), številne romane Salmana Rushdieja (*Otroci polnoči* (prev. Uroš Kalčič, 1997, 2004, 2011, 2016), *Mavrov poslednji vzdih* (prev. Ksenija Dolinar, 2000), *Satanski stihi* (prev. Jure Potokar, 2005, 2006), *Klovn Šalimar* (prev. Uroš Kalčič, 2008), *Tla pod njenimi nogami* (prev. Jure Potokar, 2009)), *Bog majbnih stvari* Arundhati Roy (prev. Miriam Drev, 2000, 2009, 2019), romana Amitava Ghosha *Lačna plima* (prev. Urša Červ, 2008) in *Obrisi senc* (prev. Urša Červ, 2012) ter romana Anite Nair *Ženski kupe* (prev. Marija Zlatnar Moe, 2005, 2007) in *Vaje v pozabljanju* (prev. Maja Kraigher, 2018) itd.

Med slovenskimi avtorji, ki jim je uspelo prodreti na indijsko literarno področje, izstopa Evald Flisar, ki je edini prisoten na indijskem knjižnem trgu z več kot enim prevodom.

5 Teoretične obravnave prevodov

V strogo prevodoslovnem smislu se z indijsko, v prvi vrsti staroindijsko književnostjo ukvarja Vlasta Pacheiner Klander. Najpomembnejše razprave s tega področja so prispevki Pacheiner (Klander) iz let 1968, 1977 in 2009 oz. 2012, kjer sta kritično ovrednotena Glaserjev prevajalski opus in Petričev prevod odlomkov iz *Zgodbe o Savitri*, nato iz leta 1977 o prevajanju staroindijskih literarnoteoretičnih terminov in iz leta 1987 o specifikah staroindijske metafore. Pogled na njeno lastno prevajalsko dejavnost je bil ob prejetju Sovretove nagrade objavljen v obliki prispevka »Izkušnje ob prevajanju staroindijske literature« v *Delu* (2006b).

6 Zaključek

Indijska književnost ima z izjemo kitajske najdaljšo tradicijo literarnega ustvarjanja, ki je v obdobju 3500 let uspela ustvariti najobsežnejši literarni korpus. Ker glavnina tega korpusa pripada predklasičnemu in klasičnemu obdobju staroindijske književnosti in ker ta hkrati vsebuje nekatere od največjih in najpomembnejših literarnih spomenikov svetovne književnosti, je razumljivo, da so se tudi slovenski prevajalci z indološkimi kompetencami doslej pretežno posvečali prav temu delu indijske literarne zapuščine – to tudi ostaja in mora ostati glavna naloga slovenske indologije, ki je že od samih začetkov, torej prek sto let, sposobna popolnoma samostojno in kompetentno pristopati k izvornim besedilom in je v tem času oblikovala koherentno prevodno tradicijo ter ustvarila sorazmerno zajeten korpus prevodov prav vseh žanrov staroindijske književnosti.

Kar se tiče novodobne indijske književnosti, slovenski prostor uspe dobro zasledovati svetlejšje in prelomnejše točke, zlasti v romanopisju, vendar s stalnim občutnim

mankom neposrednih prevodov del iz sodobnih indijskih jezikov, kjer slovenski kulturni prostor zaostaja toliko, kolikor prednjači na področju naporov pri delu s staroindijsko književnostjo, kar je seveda neposredna posledica močne in dolge tradicije slovenske indologije, ki je v svojem bistvu »klasičnofilološko« osredotočena in se torej tako kot latinistika ali paleogrecistika v skladu s svojo zasnovo in cilji primarno osredotoča na proučevanje in poučevanje starih indoarijskih jezikov (vedske stare indijsčine, sanskrta in prakrtov).

Bibliografija

- Bauer, Jana, ur. 2005. *Zgodbe iz Indije. Antologija sodobne indijske kratke proze*, prevedle Maja Kraigher, Dušanka Zabukovec, Nina Zabukovec, Jana Okoren in Vitomira Žnidarič. Ljubljana: Sodobnost International.
- Ditrich, Tamara. 2000. »Kaṭha Upaniṣad: O življenju, smrti in nesmrtnosti.« *Poligrafi* 17/18, letnik 5: 61–77.
- Glaser, Karol. 1885. »Mrččakatika ali Ilovnati voziček, najstarejša indijska glediščna igra.« *Edinost* 10.
- Glaser, Karol. 1891. »Nekoliko iz indijskega bajeslovja.« *Dom in svet* 4, št. 2: 80–83.
- Glaser, Karol. 1896. »O rgvedskih slavospvih.« V *Letopis Slovenske Matice za leto 1896*, 168–183. Ljubljana: Slovenska Matica.
- Kos, Viktorija. 2020. *Brezčasni nauk upaniṣad. Deset glavnih upaniṣad z razlago*. Maribor: Društvo Razcvet zavesti.
- Pacheiner, Vlasta. 1968. »Glaserjev prevod Kalidasove Šakuntale v slovenščino.« *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (Zagreb)* 350: 607–618.
- Pacheiner, Vlasta, ur. 1973. *Kot bilke kot iskre. Izbor sanskrtske lirike*, prevedla Vlasta Pacheiner. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pacheiner Klander, Vlasta. 1977. »Prevajanje staroindijskih literarnoteoretičnih terminov.« *Slaviistična revija* 25, št. 2–3: 253–276.
- Pacheiner Klander, Vlasta. 1982. *Staroindijska poetika*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, Državna založba Slovenije.
- Pacheiner Klander, Vlasta. 1987. »Staroindijski pogledi na metaforo.« *Razprave SAZU, II. razred* 11: 133–151.
- Pacheiner Klander, Vlasta. 1990. »Indijsko-slovenski odnosi.« V *Enciklopedija Slovenije* 4, uredil Marjan Javornik. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pacheiner Klander, Vlasta. 1991. »Ritmična zgradba šloke.« *Razprave SAZU, II. razred* 14: 221–240.
- Pacheiner Klander, Vlasta. 1996. »Simbolika vedskih metrumov.« *Primerjalna književnost* 19, št. 1: 35–62.
- Pacheiner Klander, Vlasta. 1997. »Verzna podoba Kalidasovih dram v Glaserjevih prevodih.« V *Zbornik ob sedemdesetletnici Franceta Bernika*, uredil Jože Pogačnik, 405–435. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Pacheiner Klander, Vlasta. 2001. *Staroindijske verzne oblike*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Pacheiner Klander, Vlasta, ur. 2005. *Ko pesem them: antologija vedskih pesmi*, prevedla Vlasta Pacheiner Klander. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pacheiner Klander, Vlasta. 2006a. »Nebo in zemlja vedskega človeka.« *Revija* 2000, št. 183–185: 187–202.

- Pacheiner Klander, Vlasta, 2006b. »Izkušnje ob prevajanju staroindijske literature.« V Sovretova nagrada 2006: Premisleki letošnjih laureatov – Prebijanje skozi goščave tujih pomenov in uporno snov lastnega jezika. *Delo*, 21. 6. 2006, str. 22.
- Pacheiner Klander, Vlasta. 2009. »Glaserjevi prevodi Kalidasovih podob.« V *Odperta okna: komparativistika in prevajalstvo. Majdi Stanovnik ob 75. rojstnem dnevu*, uredili Martina Ožbot, Darko Dolinar in Tone Smolej, 51–69. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev, Založba ZRC.
- Pacheiner Klander, Vlasta. 2012. »Stanko Petrič, prvi slovenski prevajalec in komentator Savitri.« *Primerjalna književnost* 35, št. 3: 103–120.
- Pacheiner Klander, Vlasta. 2017. *Karol Graser: prvi slovenski doktor sanskrta*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Pacheiner Klander, Vlasta in Zmago Šmitek. 1983. »Indija in Slovenci. Bibliografija. Gradivo do l. 1945.« *Primerjalna književnost* 6, št. 2: 12–30.
- Pacheiner Klander, Vlasta, Luka Repanšek, Tamara Ditrich, Nina Petek in Lenart Škof. 2021. *Razgledi po staroindijski književnosti. Prevodi in interpretacije*, uredila Vlasta Pacheiner Klander in Luka Repanšek. Ljubljana: Znanstvena založba filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Pečenko, Primož. 1990. *Pot pozornosti. Osnove budistične meditacije*. Ljubljana: Domus.
- Petek, Nina. 2021. *Bhagavadgita: onstran vezi, tostran svobode*. Maribor: Založba Pivec.
- Petek, Nina. 2022. *Na pragu prebujenja: svetovi sanj v budizmu*. Ljubljana: Beletrina.
- Repanšek, Luka, ur. 2015. *Staroindijski večer: knjižica z besedili in prevodi [vedskih in klasičnih sanskritskih besedil]*, prevedel Luka Repanšek. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Repanšek, Luka, ur. 2018a. *Staroindijsko gledališče: hayé gāmin mánasa tiṣṭha ghōṣa 'Oj, popotnik, z mislimi postoj, prislubni!*», prevedel Luka Repanšek. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Repanšek, Luka, ur. 2018b. *Sanskrit Theatre: Bhāsasya abhiṣekanāṭakasya prathamō 'nkaḥ Bhāsa's Consecrations (First Act)*, prevedel Luka Repanšek. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Repanšek, Luka, ur. 2019b. *śatām śarādaḥ. Sto jeseni: staroindijsko gledališče ob stoti obletnici Univerze v Ljubljani*, prevedel Luka Repanšek. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Repanšek, Luka, ur. 2019a. *ava rohat y avikā na sūryaḥ. Izbor iz rgvedske himnike: prevodi in študije*, prevedli Luka Repanšek, Luka Brenko, Nina Petek, Lara Potočnik, Maja Rotter in Zmago Švajncar Vrečko. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Repanšek, Luka, ur. 2020. *A tragic separé: Purūravas and Urvaśī & Singleman: A morality (?) play. Sanskrit Theatre on the Occasion of the Celebration of World Hindi Day*, uredil, prevedel in študije napisal Luka Repanšek. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

- Repnšek, Luka. 2021. »Očrt staroindijske književnosti.« V *Slovenski jezik med slovanskimi jeziki. Slovenski slavistični kongres, Monóšter/Szentgotthárd in Moravske Toplice, 30. september – 2. oktober 2021*, uredila Matej Šekli in Lidija Rezoničnik, 537–560. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.
- Škof, Lenart. 2002. *Sočutje med religijo in filozofijo*. Ljubljana: Družina.
- Škof, Lenart. 2005. *Besede vedske Indije*. Ljubljana: Nova revija.
- Škof, Lenart. 2007. »Upanišade.« *Philologos 2* (pogovorni večeri 2006/07): 219–267.
- Štante, Milan, ur. 1978. *Košara človekovega srca: utrinki iz sodobne indijske in bangladeške poezije*, prevedli Milan Štante, Vinko Ošlak in Brane Šömen. Maribor: Obzorja.

POVZETEK

Prevodi indijske književnosti v slovenščino zasledujejo dve obdobji literarnega ustvarjanja v indijskih jezikih, in sicer dela predklasičnega in klasičnega staroindijskega obdobja ter novodobno indijsko književnost. Ker je slovenska indologija v svoji zasnovi in ciljih, ki jih zasleduje, klasičnofilološko osredotočena, po prevajalskih naporih močno prednjači prav na področju staroindijske književnosti, tako besednoumetnostne kot filozofsko-religijske. Mnogi prevodi so sicer parcialni oziroma antološki, saj je večina del staroindijske književnosti izjemno obsežnih, a se slovenska indološka tradicija po več kot sto letih od svojih začetkov od Karla Glaserja prek Vlaste Pacheiner Klander do mlajše generacije indologov lahko pohvali s precej zajetnim korpusom izredno kvalitetnih prevodov najpomembnejših del vedske, sanskrske in prakrtske književnosti iz izvornika. Obenem slovenskemu prostoru že od vstopa v dvajseto stoletje uspeva sorazmerno dobro zasledovati tudi prelomnejše momente v novodobni indijski književnosti, le da tu prednjačijo posredni prevodi iz angleščine (z izjemo indijskih del, pisanih v angleščini), nemščine ali francoščine, le redko direktno iz izvornika.

ABSTRACT

Slovene translations of Indian literature involve works of Classical and pre-Classical Old Indic works as well as a substantial number of translations of more contemporary literary creations. Since the Slovene indological tradition has always focused primarily on the older period of Indian literary creativity, there is an unmistakable bias towards literary and philosophical works written in Vedic, Sanskrit and Prakrit. Of these the Slovene body of indologists (from Karol Glaser to Vlasta Pacheiner Klander and the younger generation) has managed to produce a number of highly competent, even though mostly partial translations of the essential works of Old Indic literary tradition. Side by side with these endeavours, Slovene readership has for the past century also

been offered a significant number of translations of the most representative and influential works of contemporary Indic fiction and poetry, typically, however, indirectly translated from English (not counting numerous works of Indian English literature), German and French, only very rarely directly from the original.